

**Een pestprotocol is niet genoeg
Meer halen uit excellente leerlingen
Waardengedreven leiderschap
Kete Kervezee over het primair onderwijs**

Meer halen uit excellente leerlingen

Passend onderwijs is ook bedoeld voor kinderen die bovengemiddeld presteren. Het belangrijkste is dat leerkrachten beter naar het kind kijken en de lesprogramma's aanpassen.

TEKST SUSAN DE BOER

In vergelijking met andere landen presteren Nederlandse leerlingen van 9 à 10 jaar (groep 6) goed op internationale lees-, reken- en natuuronderwijstoe- sen, blijkt uit de onderzoeken Progress in International Reading Literacy Study (PIRLS-2011) en Trends in International Mathematics and Science Study (TIMSS-2011). Maar uit dezelfde studies blijkt ook dat van de Nederlandse best preste- rende leerlingen er maar relatief weinig (lezen: 7 procent, rekenen: 5 procent) het hoogste niveau halen. Dat doet bijvoorbeeld Engeland met 18 procent voor zowel lezen als rekenen beter. Het onderwijs aan excellente leerlingen lijkt dus tekort te schieten. Een verklaring hiervoor is dat Nederland zich tot nu toe vooral concentreerde op leerlingen die zwakker zijn dan gemiddeld. Dat moet met de invoering van Passend onderwijs veranderen. Wim Ludeke, bestuurslid van de PO-Raad: 'In het Referentiekader Passend onderwijs stellen we uitdruk- kelijk dat er voor alle leerlingen een pas- send onderwijsaanbod moet komen, dus ook voor de best presterende leerlingen. Dat betekent dat de ondersteunings- plannen en het ondersteuningsaanbod van de samenwerkingsverbanden zich ook op deze groep richten. Scholen en besturen worden aangemoedigd afspra- ken te maken over het totale aanbod, zodat er geen gaten zijn en geen over- lap.' Bij de implementatie van Passend onderwijs zal de PO-Raad ondersteuning aan leden bieden op dit vlak.

Begaafdheden ontwikkelen

Volgens Jelle Jolles, hoogleraar Hersenen, Gedrag & Educatie aan de

Wim Ludeke: 'Er moet voor alle leerlingen een passend onderwijsaanbod komen, dus ook voor degenen die het best presteren'

Vrije Universiteit Amsterdam, heeft ieder kind begaafdheden en hangt het af van de mogelijkheden die ouders, school en leerkracht bieden, of deze talenten optimaal ontwikkeld worden. 'Een belangrijke vondst uit de hersenen neuropsychologische wetenschap is dat er individuele verschillen zijn in de ontwikkeling. Sommige kinderen zijn relatief vroeg in de ontwikkeling van vaardigheden die bepalend zijn voor het leren lezen of rekenen. Anderen zijn hierin wat later, maar lopen voor in andere vaardigheden. Op school herken- nen we vooral de vaardigheden die met

lezen, schrijven en rekenen te maken hebben. Hoe hoogbegaafd een kind is, kun je aan de schoolprestaties dus niet zien. Die schoolprestaties zijn een momentopname. Je kunt slechts vaststellen dat de prestatie van dat kind op die bepaalde functie uitstijgt boven de andere kinderen. Maar ook een kind dat op een bepaald moment “matig” scoort, kan met de juiste stimulans heel goed een grensverleggend wetenschapper, ondernemer of professional worden.’ Het is voor ieder kind beter als het zich in de breedte kan ontwikkelen. Jolles: ‘Een twaalfjarig kind is nog niet klaar. Dat moet zich niet uitsluitend cogni-

Jelle Jolles:
‘Hoe hoogbegaafd een kind is, kun je aan de schoolprestaties niet zien’

tief ontwikkelen. Hoogbegaafdheid en excellentie worden altijd geassocieerd met bètawetenschappen, maar geesteswetenschappen en talen zijn even belangrijk.’ Jolles vindt dat de inspanningen om excellentie te bevorderen

Leerlingen van 't Palet in Diemen doen een denkspelletje.

Jelle Jolles: ‘Ook een kind dat op een bepaald moment “matig” scoort, kan met de juiste stimulans heel goed een grensverleggend wetenschapper, ondernemer of professional worden’

zich óók moeten richten op kinderen die de potentie hebben tot excelleren, maar dat nog niet laten zien.

Wanneer onvoldoende wordt tegemoetgekomen aan de leerbehoeften, kan dat ernstige gevolgen hebben. Sommige kinderen gaan gedragsproblemen vertonen of onderpresteren. Anderen kunnen bij onvoldoende uitdaging op

het gebied waarop ze hadden kunnen excelleren, voor dit gebied verloren raken. Ook zijn er kinderen die voldoende eigen motivatie hebben om zelf verder te komen, maar wel worden gehinderd doordat het hen extra tijd en inspanning kost hun eigen ontwikkeling vorm te geven.

Jolles: ‘Passend onderwijs richt zich niet alleen op de kinderen die op dit moment excellent zijn, maar ook op kinderen met groeipotentie. Alle neurocognitieve functies, taal, talig communiceren, logisch redeneren, abstract redeneren, plannen, zelfevaluatie, complexe plannen maken, probleem oplossen, denken, ruimtelijk waarnemen, handelen en bewegen moeten aan bod komen. Daarmee zorg je voor de ontwikkeling van de talenten en bevorder je dus excellentie bij veel meer kinderen dan waar we ons momenteel op richten.’

Wat willen we dat een kind leert?

‘Van hoogbegaafdheid bestaat geen eenduidige definitie,’ zegt Lianne Hoogeveen, hoofd van het Centrum voor Begaafdheidsonderzoek aan de Radboud Universiteit Nijmegen. Zij is het met Jolles eens dat de omgevingsfactoren minstens zo belangrijk zijn. ‘Ongeveer vijftien procent van de scholieren heeft min of meer last van “hoogbegaafdheidsproblematiek”.’ Moet je excellente leerlingen apart lesgeven of niet? Jolles houdt hen liefst in het reguliere onderwijs en ziet geen bezwaar in plusklassen. Hoogeveen merkt op dat kinderen in de eigen buurt en familie genoeg ‘normale’ mensen tegenkomen. ‘Specifieke programma’s

stuiten soms op weerstand, omdat we in Nederland niemand willen bevoordelen. Maar goed onderwijs krijgen is geen privilege.'

Hoogeveen: 'Wat willen we dat een kind leert? Die vraag moet het uitgangspunt zijn. Dat betekent dat een leraar soms het onderwijsprogramma moet 'compacten' en de vrijgekomen tijd nuttig invullen met verrijkmingsmateriaal. In de plusklassen, die steeds vaker worden ingericht, kunnen leerlingen hun vragen

Lianne Hoogeveen:
'In de plusklassen kunnen
leerlingen hun vragen
en gedachten ongeremd
uitspreken, zonder bang te
zijn te worden uitgelachen
of gepest'

en gedachten ongeremd uitspreken, zonder bang te zijn te worden uitgelachen of gepest. Een plusklas betekent overigens niet dat er dan in de gewone les geen aangepast programma hoeft te zijn. Versnellen is ook een optie, dat pakt vaak gunstig uit voor het kind. Leonardo-onderwijs kan een oplossing zijn. Maar er zijn ook Leonardoklassen die niet of onvoldoende ingaan op de onderwijsbehoeften van leerlingen. Alles staat of valt eigenlijk met de leerkracht. Als die goed kan differentiëren kom je heel ver.'

Ontmoetingsplek

Basischool 't Palet in Diemen organiseert al vijftien jaar verrijkgroepen. Leerkracht Carola van Rijn heeft hiervoor de opleiding Specialist in Gifted Education aan de universiteit van Nijmegen gevolgd. Er is een verrijkgroep voor kleuters, voor groep 3/4, 5/6 en 7/8. Aan het begin van elk schooljaar vullen alle leerkrachten een signaleringslijst in. Van Rijn: 'Hun observaties zijn belangrijk. Waar we op letten is of een kind veel weet, leergierig is, moeilijke vragen stelt.' Zij laat de kinderen filosoferen aan de hand van stellingen, bijvoorbeeld over de vraag of een wereld zonder milieuvervuiling mogelijk is. Ook doen kinderen denkspelletjes en werken zij aan zelf gekozen projecten. De 'plusklas' is zo leuk omdat hier iets nieuws geleerd kan worden, vertellen Nick uit groep 7/8 en Katelijne, Terry en Roy uit groep 6. Nick: 'We hebben geleerd over de ruimte, en over de school van vroeger.' Katelijne vertelt dat ze 'alles leert over dieren' en Terry is geïnteresseerd in

Carola van Rijn: 'Onze verrijkgroep leert kinderen omgaan met falen en dat ze moeten doorzetten om een probleem op te lossen'

de Tweede Wereldoorlog. De spelletjes zijn ook belangrijk. Roy: 'Het zijn meer een soort lastige puzzels.' De denkspellen zijn speciaal voor deze groep ontwikkeld en lopen op in moeilijkheidsgraad. Van Rijn: 'Het gaat erom dat de kinderen leren omgaan met falen en leren dat je moet doorzetten om het probleem op te lossen.' Naast de cognitieve en creatieve uitdaging biedt de verrijkgroep ook sociaal-emotionele kansen. 'Door met gelijkgestemden te sparren krijgen ze

een realistisch beeld van zichzelf. En de kinderen vinden het fijn, waardoor ze de school fijn blijven vinden.' Barbara Heemskerk, de moeder van Katelijne: 'Katelijne heeft behoefte zich te uiten. Als zij niet in de plusgroep zou zitten, zou ze erg ongelukkig zijn. Ze kijkt er steeds naar uit, ze vindt het heerlijk om na te denken.' De verrijkgroepen zijn ingebed in de school. Alle leerkrachten compacten en verrijken zelf de lesstof. Ook de kinderen die niet in aanmerking

komen voor de verrijkgroep, krijgen een aangepast programma.

Deskundigheid en vaardigheid

Om ook de 'excellente' leerlingen optimaal in staat te stellen hun talenten te ontplooiën, is er een inspanning nodig op groeps-, school- en bovenschools niveau. 'De meest gestelde vraag is: hoe moet ik het doen?' zegt Janneke Breedijk, expert Excellentie en Hoogbegaafdheid bij de programmaorganisatie School aan Zet. Zij begeleidt scholen bij het vormgeven van excellentiebeleid. 'Het is bijvoorbeeld belangrijk dat ook deze groep instructie krijgt.

Janneke Breedijk:
'Het belangrijkste is om
de deskundigheid en
vaardigheid bij leer-
krachten te vergroten'

Ook moeten leerkrachten genoeg ruimte krijgen om af te wijken van het lesprogramma. Op bovenschools niveau moet er aandacht zijn voor ondersteuning van leerkrachten en de inrichting van plusklassen.' Daarnaast kan het bestuur zorgen voor samenwerking, zowel met scholen van andere besturen als met het voortgezet onderwijs. Breedijk: 'In Zoetermeer bijvoorbeeld organiseert het Picasso College korte cursussen over onderwerpen als sterrenkunde, dinosauriërs en hiërogliefen. Dat werkt prima. Maar het belangrijkste is toch om de deskundigheid en vaardigheid bij leerkrachten te vergroten.' Hiervoor is specifieke (na)scholing ontwikkeld. Jolles vindt bovendien dat in het curriculum van pabo's meer ruimte moet komen voor kennis uit onder meer de ontwikkelingspsychologie en neurowetenschap. ■